

Ο Λιάκος

Στον Ηλία Πίτσικα

ΜΕ ΒΑΦΤΙΣΑΝΕ ΗΛΙΑ. Με φωνάζανε όμως Λιάκο. Ηλίας-Λιάκος. Ήταν το υποκοριστικό μου. Με βαφτίσανε Ηλία γιατί γεννήθηκα στην Αίγυπτο. Στη χώρα του ήλιου. Στη χώρα όπου στην αρχαιότητα, την εποχή των Φαραώ, ο θεός Ήλιος, ο θεός Ρα με το γερακίσιο κεφάλι, ήταν ο πιο σημαντικός θεός. Και ο προφήτης Ηλίας, όμως, ο δικός μας άγιος, έχει κι αυτός σχέση με τον ήλιο, γι' αυτό τα ξωκλήσια του τα χτίζουνε ψηλά στις βουνοκορφές, για να είναι όσο πιο κοντά στον ήλιο γίνεται. Πολλοί πιστεύουν, μάλιστα, πως όταν ο προφήτης πέθανε αναλήφθηκε στους ουρανούς μέσα σ' ένα πύρινο άρμα, έτσι όπως έκανε κάθε πρωί ο θεός Ήλιος χαρίζοντας στη γη το φως και τη ζεστασιά του.

Ήμουν παιδί μεταναστών. Οι γονείς μου από το Καστελόριζο της Δωδεκανήσου. Όταν παντρεύτηκαν και είδαν πως σ' αυτό το μικρό νησάκι του Αιγαίου προκοπή δε θα είχαν, αποφάσισαν να ξενιτευτούν. Από τα Δωδεκάνησα τότε πολλοί μετανάστευαν στην Αίγυπτο. Άλλοι στο Κάιρο, άλλοι στην Αλεξάνδρεια, άλλοι στο Φαγιούμ. Οι δικοί μου διάλεξαν το Φαγιούμ.

Το Φαγιούμ ήταν μια μεγάλη όαση* κοντά στο Κάιρο, δυτικά από τον ιερό ποταμό Νείλο. Γύρω γύρω του απέραντη έρημος, το ίδιο το Φαγιούμ όμως ήτανε καταπράσινο. «Ο κήπος της Αιγύπτου», έτσι το αποκαλούσαν, γιατί ένας παραπόταμος που έφρευγε από το Νείλο το διέσχιζε και το πότιζε. «Κήπο της Αιγύπτου» αποκαλούσαν το Φαγιούμ για τα πλούσια λαχανικά και τα φρούτα του. Το μεγάλο στολίδι του όμως ήταν η λίμνη Καρούν. Μια μεγάλη λίμνη αρμυρή καταμεσής στην έρημο!

Στη λίμνη Καρούν κατέβαινα συχνά με τους φίλους μου. Άλλοτε για να παίξουμε, άλλοτε για να κολυμπήσουμε ή να ψαρέψουμε και συχνότερα για να πετροβολήσουμε τις αγριόπαπιες, που έρχονταν από τα βόρεια για να ξεχειμωνιάσουν.

Εκεί, στην αγαπημένη μου λίμνη, και –ακόμη πιο παράξενο– στην πιο αγαπημένη μου γωνιά της, είδα για πρώτη φορά την Ουάρντα. Ήμωνα πάνω στο ποδήλατό μου κι έκανα πετάλι όσο πιο γρήγορα μπορούσα. Είχα αργήσει στο μάθημα των αραβικών κι έτρεχα να προλάβω μην ξανακούσω κατσάδα από το δάσκαλό μου. Το πορτοκαλί του φορέματός της όμως ήταν τόσο έντονο που ασυναίσθητα γύρισα το κεφάλι μου προς το μέρος της λίμνης. Ήμωνα σίγουρος πως δεν την είχα ξαναδεί, γιατί στο Φαγιούμ όλοι λίγο πολύ γνωριζόμασταν μεταξύ μας. Καθότανε ανακούρκουδα και ρέμβαζε στον ήλιο που έδυε. Η μακρόστενη μπροστέλα της με τα ασημένα νομίσματα άστραφτε κι αυτή στον ήλιο. Από το ντύσιμό της κατάλα-

---

* Περιοχή της ερήμου όπου αναβλύζει νερό από το έδαφος.

βα πως ήταν Βεδουίνα.* Ίσως είχε έρθει από την όαση Μπαχαρίγια για να πουλήσει καλάθια στο αυριανό παζάρι. Έκανα αυτές τις σκέψεις ενώ συνέχιζα να την κοιτάζω και να τρέχω με την ίδια ταχύτητα. Έτσι, όταν έφτασα μπροστά στον τεράστιο φοίνικα που υψωνόταν στην άκρη του δρόμου, δεν μπορούσα να κάνω τίποτε άλλο παρά να πατήσω απότομα φρένο. Το αποτέλεσμα ήταν να χάσω την ισορροπία μου, να εκσφενδονιστώ πάνω από το ποδήλατό μου και να βρεθώ ξαπλωμένος φαρδύς πλατύς στη ζεστή ακόμη άμμο της ερήμου. Ακούγοντας το θόρυβο η Ουάρντα σηκώθηκε αμέσως όρθια, τυλίχτηκε στη μελάγια** της κι έτρεξε κοντά μου. Εγώ ίσα που πρόλαβα να δω δυο καταπράσινα μάτια τονισμένα με μαύρη μπογιά, που λες και ήθελαν να κλείσουν στο βλέμμα τους όλη τη δύναμη της ψυχής τους. Αμέσως μετά λιποθύμησα.

Την Ουάρντα την είδα για δεύτερη φορά μετά τρεις ημέρες, όταν οι ζαλάδες μ' αφήσανε και μπόρεσα να ξαναπάω σχολείο. Οι Έλληνες ήμασταν τόσο πολλοί στο Φαγιούμ την εποχή εκείνη, που είχαμε δική μας κοινότητα και δικό μας σχολείο, ελληνικό, με δασκάλους σπουδαγμένους στην Ελλάδα. Όπως είπαμε, όμως, εγώ έκανα και επιπλέον μαθήματα αραβικών με καθηγητή τον Άλη Νουρ.

Ο καθηγητής Άλη Νουρ ήτανε θείος της Ουάρντα,

---

* Οι Βεδουίνοι είναι Άραβες νομάδες που το μεγαλύτερο διάστημα του χρόνου ζουν στην έρημο.

** Ένα μακρύ κομμάτι ύφασμα με το οποίο τυλίγεται μια γυναίκα φορώντας το πάνω από το σπιτικό της ένδυμα.

αδερφός του πατέρα της που ήταν σείχης στην όαση Μπαχαρίγια. Η Μπαχαρίγια, όπως και οι περισσότερες οάσεις, κατοικούνται από Βεδουίνους, από αγρότες και κτηνοτρόφους δηλαδή. Την περικυκλώνουν μαύροι βραχώδεις λόφοι και στις πηγές τους καταφεύγουν πολλά άγρια πτηνά για να δροσιστούν από την κάψα της ερήμου. Την εποχή των Φαραώ ήταν φημισμένη για το κρασί της, που το έφτιαχναν από τους καρπούς των χουρμαδιών. Από τα φύλλα τους έφτιαχναν και φτιάχνουν ακόμη καλάθια και άλλα χειροτεχνήματα.

Η Ουάρντα ήταν κι αυτή Βεδουίνα και γι' αυτήν τη ζωή προοριζόταν. Ο θείος της, όμως, ο καθηγητής Άλη Νουρ, κάθε φορά που τους επισκεπτόταν διαπίστωνε πως η κλίση αυτού του κοριτσιού ήταν περισσότερο προς τα γράμματα παρά προς την αγροτική ζωή. Δυο τρεις φορές της έδειξε την αλφάβητο και σε λίγο η μικρή Ουάρντα ήξερε να διαβάζει μόνη της το Κοράνι, το ιερό τους βιβλίο. Το ίδιο έγινε με τα μαθηματικά και με την αρχαία τους ιστορία. Έτσι πήρε τη μεγάλη απόφαση να μιλήσει στον αδερφό του. Στην αρχή αυτός τον κοίταξε σαν να έβλεπε τρελό. Τι ήταν αυτά που έλεγε; Η Ουάρντα ήταν ήδη λογοδοσμένη, όταν γινόταν δεκατεσσάρων χρονών θα παντρευόταν το Μοχάμεντ, θα έφτιαχναν δική τους οικογένεια κι έτσι, μ' αυτό τον παραδοσιακό τρόπο, θα μεγάλωναν και τα δικά τους παιδιά. Όπως μεγάλωσαν κι αυτούς οι γονείς τους. Τι έπαθε ο Άλη Νουρ; Μήπως χάλασε εκεί στο Φαγιούμ κάνοντας παρέα με τους Ευρωπαίους και ξέχασε τις παραδόσεις της φυλής τους; Ο Άλη Νουρ όμως δεν το έβαλε κάτω. Πήγε και βρήκε το μουφτή του χωριού τους, το θρησκευτικό αρχηγό δηλαδή, και πες

πες τον έπεισε πως θα ήταν αμαρτία μεγάλη ν' αφήσουν αυτό το κορίτσι να ασχολείται με τις καμήλες και τις γκαμούσες* και τα γεωργικά, και να μην της δώσουν την ευκαιρία να σπουδάσει στο πανεπιστήμιο δοξάζοντας το όνομα του Αλλάχ και του προφήτη του, του Μωάμεθ. Ο μουφτής πείστηκε γρήγορα και σε λίγο με τη σειρά του κατάφερε να πείσει και το σείχη Όμαρ. Έτσι, στα δώδεκα χρόνια της η Βεδουίνα Ουάρντα εγκατέλειψε την οικογενειακή σκηνή της στη μικρή όαση Μπαχαρίγια, διέσχισε με τη συνοδεία του πατέρα της την έρημο πάνω στην καμήλα τους και εγκαταστάθηκε στο σπίτι του θείου της, στη μεγάλη όαση του Φαγιούμ. Το απόγευμα που την είδα στη λίμνη Καρούν, ήταν η πρώτη μέρα της στο Φαγιούμ.

Κι έτσι έγινε και, όταν επέστρεψα στο μάθημα των αραβικών, αντίκρισα ξανά την Ουάρντα· έμεινα εμβρόντητος. Ήτανε πάλι τυλιγμένη στη μελάγια της και το μόνο μέρος του σώματός της που επέτρεπε να αποκαλυφθεί, ήταν τα πράσινα μάτια της. Την αναγνώρισα αμέσως. Τέτοια μάτια και τέτοιο έντονο βλέμμα δεν ξεχνιούνται εύκολα.

Κοιταχτήκαμε με σημασία και είμαι σίγουρος πως κάτω από τη μαντίλα της χαμογέλασε κι αυτή. Στην αρχή ήταν επιφυλακτική με όλους μας. Έκανε παρέα μόνο με Αιγυπτίους. Ήμουνα ο μόνος Έλληνας στην τάξη των αραβικών. Οι άλλοι ήταν Γάλλοι και λίγοι Εγγλέζοι. Αρχίσαμε να κάνουμε παρέα με την προτροπή του θείου της, που μου είχε αδυναμία. Πάντα οι Αιγύπτιοι είχαν αδυναμία στους Έλληνες. Από τον καιρό ακόμη του Μεγάλου

---

* Αγελάδες.

Αλεξάνδρου του Μακεδόνα που, ενώ εισέβαλε στη χώρα τους ως κατακτητής, έγινε δεκτός από τους ιερείς ως γιος του θεού Άμμωνα και ανακηρύχτηκε Φαραώ. Αυτό δεν το επανέλαβαν με κανέναν άλλο εισβολέα. Ούτε με τους Πέρσες ούτε με τους Ρωμαίους ούτε με τους Άραβες ούτε με τους Τούρκους.

Δε βλεπόμασταν και πολύ συχνά. Εκείνη είχε πολύ διάβασμα. Έπρεπε μέχρι τα δεκάξι της χρόνια να καλύψει όλη την ύλη του δημοτικού και του γυμνασίου για να μπορέσει να συνεχίσει στο πανεπιστήμιο στο αλ-Άζχαρ, στο Κάιρο, το πιο παλιό πανεπιστήμιο στον κόσμο. Είχε χτιστεί το 972 μ.Χ. κι εκεί διδάσκονταν από τότε ακόμη η Αραβική Λογοτεχνία, ο Ισλαμικός Νόμος και η Μουσουλμανική Θεολογία.

Την παραμονή της 17ης Ιουλίου όλη η τάξη πήγαμε εκδρομή στο Νείλο. Εγώ βέβαια κατάλαβα πως αυτό γινότανε για χάρη της Ουάρντα. Ο θεός της ήθελε να της διδάξει στην πράξη την ιστορία του τόπου τους.

Από τα αρχαία χρόνια η μέρα αυτή, ή μάλλον η νύχτα αυτή, είναι μεγάλη γιορτή για τους Αιγυπτίους. Τη νύχτα αυτή πιστεύουν πως εκεί ψηλά στον ουρανό ένα δάκρυ κυλάει από τα μάτια της θεάς Ίσιδας και πέφτει στο ιερό τους ποτάμι. Κι είναι αυτό το θαυματουργό δάκρυ της θεάς, λένε, που κάνει το Νείλο τους να πλημμυρίζει μες στο κατακαλόκαιρο, να ξεχειλίζει και ν' απλώνεται παντού στη διψασμένη έρημο που απειλεί τα πάντα με αφανισμό. Κι είναι τόσο καλός ο Νείλος τους που, ακόμα κι όταν αποσύρεται για να ξαναγυρίσει στην κοίτη του, αφήνει πίσω του μια κιτρινωπή λάσπη που κάνει τα χωράφια

της Αιγύπτου τα πιο γόνιμα στον κόσμο. Αλλά κι όταν ξαναμαζευτεί στην κοίτη του, συνεχίζει να κυλά κρυφά κάτω από το έδαφος, σε πολλά μέτρα βάθος, και να γεμίζει τα πηγάδια με το νερό του.

Τη νύχτα αυτή οι Αιγύπτιοι δεν κοιμούνται. Μένουνε ξάγρυπνοι με τα μάτια ψηλά στον ουρανό, μήπως μπορέσουν να δουν αυτό το παντοδύναμο δάκρυ της Ίσιδας. Μεγάλη τύχη περιμένει όποιον το δει! Γράφουν επίσης ευχές πάνω σε φύλλα από πάπυρο και τα πετάνε στο ποτάμι. Λένε πως οι ευχές αυτές πάντα πραγματοποιούνται. Το ίδιο κάναμε βέβαια κι εμείς.

Εγώ έγραψα μian ευχή για την Ουάρντα. Αν και δε νομίζω πως ήμουν εξαιρεση. Λίγο πολύ όλα τα αγόρια την ίδια ευχή θα πρέπει να γράψαμε. «Σ' ευχαριστώ, Θεέ μου, που μας έφερες την Ουάρντα στο Φαγιούμ. Είθε να μείνει στην πόλη μας για πάντα!»

Με το που χάραξε η καινούρια μέρα οδηγήσαμε την Ουάρντα σε μια ξύλινη βάρκα που ο θεός της είχε κανονίσει να μας περιμένει στις όχθες του Νείλου. Ήταν ντυμένη σαν αρχαία Αιγύπτια. Φορούσε ένα ολοκέντητο μεταξωτό κατάλευκο φόρεμα και μαύρη περούκα με τετράγωνο κόψιμο. Τα πόδια της και τα χέρια της ήταν βαμμένα με κόκκινη χένα, μια σκόνη που βγαίνει από ένα λουλούδι. Τη χρησιμοποιούν για βαφή και είναι σημάδι χαράς. Τα αυτιά της στολισμένα με σκουλαρίκια και τα χέρια και τα πόδια της με πολύτιμα βραχιόλια. Το πρόσωπό της ξεσκεπαστο, υπέροχα μακιγιαρισμένο γύρω γύρω στα μάτια και στα φρύδια. Παρίστανε ιέρεια του θεού Χαπί, ζωντανεύοντας μια τελετή που έκαναν οι Αιγύπτιοι ιερείς από τα αρ-

χαία χρόνια, δείχνοντας έτσι την ευγνωμοσύνη τους στο Νείλο για τα αγαθά που τους χάριζε.

Η Ουάρντα προχωρούσε μπροστά μ' ένα μεγαλόπρεπο, αρχοντικό βάδισμα. Έδειχνε απόλυτα δοσμένη στο ρόλο της. Εμείς τη βοηθήσαμε να μπει μέσα στη βάρκα και, μετά, έτσι ντυμένοι όπως ήμασταν με τα ρούχα μας, σπρώξαμε τη βάρκα μες στο νερό ως το νειλόμετρο. «Όμορφε Νείλε, καλέ Νείλε» τραγουδούσαμε. Έτσι έκαναν τον αρχαίο καιρό, όταν η θεϊκιά σταγόνα έπεφτε στο Νείλο κι εκείνος άρχιζε να ξεχειλίζει. Οι Φαραώ τότε πετούσαν πολύτιμες πέτρες στο ποτάμι, ενώ σαράντα ιερείς έβγαιναν και προχωρούσαν με μουσική και τραγούδια σαν σε λιτανεία, κρατώντας ψηλά πάνω από τα κεφάλια τους μια ξύλινη βάρκα που μέσα είχε ένα ομοίωμα του θεού Χαπί. «Όμορφε Νείλε, καλέ Νείλε» τραγουδούσανε.

Από τότε ο νους μου ήταν συνεχώς στην Ουάρντα. Περίμενα τι και πώς την πρόσκλησή της για να βρεθούμε κάπου οι δυο μας. Εμένα μου άρεσε να περπατάμε πλάι στη λίμνη Καρούν και να κουβεντιάζουμε. Της άρεσε να μου μιλάει για τους Βεδουίνους και τους φελάχους* και τη ζωή τους στην έρημο. Εγώ έκανα πως παρακολουθούσα αλλά πιο πολύ πρόσεχα τη μουσικότητα της φωνής της που έμοιαζε με τραγούδι και το περπάτημά της που μου θύμιζε τη μεθυστική κίνηση φελούκας** με ανοιγμένα πανιά, να πλέει στα ήρεμα νερά του Νείλου.

Εκείνης πιο πολύ της άρεσε να βγαίνουμε έξω από το

---

* Αγρότες της κοιλάδας του Νείλου.

** Μικρό ξύλινο σκάφος ποταμού το οποίο κινείται με πανί.

Φαγιούμ. Ανεβαίναμε τότε στην καμήλα της κι αφήνοντας πίσω μας τις χουρμαδιές και τα πλίθινα σπίτια, κατευθυνόμασταν αργά προς τη Χαουάρα, ένα λόφο έξω από την πόλη μας. Λέγανε πως εκεί ήτανε η παλιά νεκρόπολη, τον καιρό που πρωτεύουσα του Φαγιούμ ήτανε η Κροκοδειλόπολη, εκεί που λατρευότανε ο Σεμπέκ, ο θεός Κροκόδειλος.

Νεκρόπολη λέγεται το μέρος όπου οι Αιγύπτιοι έθαβαν τους νεκρούς τους. Περίπου σαν τα δικά μας τα νεκροταφεία αλλά πιο μεγάλα και πιο επιβλητικά. Οι αρχαίοι Αιγύπτιοι πίστευαν στην αιώνια ζωή. Πίστευαν πως όταν ο άνθρωπος πεθάνει, η ψυχή που βγαίνει από το σώμα του, αφού περιπλανηθεί στον κόσμο, θα επιστρέψει σ' αυτό το ίδιο σώμα και θα το κατοικήσει ξανά. Γι' αυτό φρόντιζαν το σώμα του νεκρού να μην αλλοιωθεί αλλά να παραμείνει όπως ήταν όσο ζούσε. Έτσι καθιερώθηκε η μουμιοποίηση του νεκρού. Αυτό το αναλάμβαναν οι ταριχευτές. Οι ταριχευτές μετέφεραν το νεκρό με καρότσια στα εργαστήριά τους κι εκεί τον καθάριζαν, τον άλειφαν με λάδια και μυρωδικά, και τέλος τον τοποθετούσαν μέσα σε νίτρο για την ταρίχευση. Στη συνέχεια τον έπλεναν και τον τύλιγαν με στενές υφασμάτινες ταινίες, ποτισμένες με κόλλα. Η όλη διαδικασία διαρκούσε εβδομήντα ημέρες. Τότε οι ιερείς έκαναν μια ειδική τελετή, «το άνοιγμα του στόματος», για να διευκολύνουν το «Κα», την ψυχή δηλαδή του νεκρού ανθρώπου, να ξαναμπει κάποτε στο άψυχο σώμα του.

Πηγαίνοντας για τη Χαουάρα, μόλις ανοιγόμασταν προς την έρημο, πέφταμε συχνά πάνω σε χαμσίι, ανέμους άλλοτε δυνατούς και άλλοτε πιο ήπιους. Το χαμσίι είναι ένας ξηρός άνεμος που μπορεί να κρατήσει και πενήντα ημέρες, κι αν πέσεις σε πολύ δυνατό, μπορεί και να θαφτείς

ζωντανός μες στην αμμοθύελλα. Σε μια τέτοια θύελλα το θεριό της Μεγάλης Αμμοθάλασσας κατάπια τους 50.000 στρατιώτες του Πέρση βασιλιά Καμβύση, που πήγαιναν να καταστρέψουν το μαντείο του μεγάλου θεού Άμμωνα. Βέβαια αυτοί κατευθύνονταν προς την όαση Σίβα, καταμεσής στην έρημο, στο πιο δυτικό της σημείο, κοντά στα σύνορα με τη Λιβύη. Όμως η αμμοθύελλα όπου και να σε βρει, πεθάνεις δεν πεθάνεις, είναι μια αξέχαστη εμπειρία.

Ένα απομεσήμερο που ο ήλιος ζέσταινε γλυκά, η Ουάρντα με προσκάλεσε να πάμε ξανά στη Χαουάρα. Είχαμε μόλις απομακρυνθεί από τα τελευταία σπιτάκια του Φαγιούμ, όταν η Ουάρντα στρέφοντας το κεφάλι της προς το νότο, καταλαβαίνει πως έρχεται χαμσίι. «Έρχεται χαμσίι και μάλιστα δυνατό» γύρισε και μου φώναξε. «Πρέπει να γυρίσουμε πίσω».

Το χαμσίι όμως πλησίαζε πολύ γρηγορότερα απ' ό,τι υπολόγιζε η Ουάρντα. «Πρέπει να κατεβούμε από την καμήλα και να προστατευτούμε» ξαναφώναξε «αλλιώς κινδυνεύουμε».

Όλα γίνονταν τόσο γρήγορα που δεν είχα προλάβει να συνειδητοποιήσω τίποτα. Όταν φτάσαμε στο πλησιέστερο φοινικόδεντρο, ξεπεζέψαμε. Μου έδωσε να κρατάω τα χαλινάρια της καμήλας, αφού πρώτα τη διέταξε να γονατίσει. Μετά άρχισε να γδύνεται. Με σίγουρες και σταθερές κινήσεις έβγαζε μπροστά μου τα ρούχα της ένα ένα και έδενε το ένα κομμάτι με το άλλο με γερούς κόμπους. Είχα μείνει με το στόμα ορθάνοιχτο και σαν παραλυμένος, όχι βέβαια από το φόβο μου για το χαμσίι που πλησίαζε αλλά γιατί όταν είδα την Ουάρντα να μένει με το τελευ-